

Dkt. Jeffrey Niehaus, Theolojia ya Biblia, Kipindi cha 7, Agano la Musa, Sehemu ya 2

© 2024 Jeffrey Niehaus na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. Jeffrey Niehaus katika mafundisho yake kuhusu Theolojia ya Biblia. Hii ni kipindi cha 7 kuhusu Agano la Musa, Sehemu ya 2.

Tulianza hotuba ya mwisho tukianzisha Agano la Musa kwa kuzungumzia kusudi lake la ufundishaji, ufundishaji kuelekea Kristo.

Na hakika, kama mtu angepaswa kuzungumzia madhumuni yoyote ya Agano la Musa, hilo lingekuwa muhimu zaidi. Lakini kulikuwa na madhumuni mengine pia, hakika ya kuunda watu, kuwakomboa, kuwakomboa, na kisha kuwaweka kama watu wenye sheria. Na kisha, ingawa, kuna kusudi lingine la haraka, nalo ni ushindi.

Naam, ushindi huo ni utimilifu wa ahadi, kama tulivyoona. Na haidhuru kufikiria tena historia ya agano. Bwana anamwambia Ibrahimu, fahamu kwa hakika kwamba wazao wako watakuwa wageni katika nchi isiyo yao.

Sasa tunajua kwamba hiyo ni Misri. Nao watakuwa watumwa na kutendewa vibaya. Na sasa tunajua Wamisri walifanya hivyo.

Lakini nitaliadhibu taifa wanalolitumikia kama watumwa. Na tumeona kwamba Bwana amefanya hivyo. Na baadaye, wametoka na mali nyingi.

Hata hivyo, wewe, Abrahamu, utakwenda kwa baba zako kwa amani na kadhalika. Wazao wako watarudi hapa katika kizazi cha nne. Kwa maana dhambi ya Waamori haijafikia kipimo chake kamili.

Sasa, wakati mwingine, watu wataangalia ushindi. Na ukiangalia, ukifikiria kwa upande wa nadharia ya vita tu, ambayo inaonekana ilianza na Augustine. Na sio mfumo mbaya wa kufikiria kuhusu vita.

Augustine, nitataja tu mambo matatu muhimu katika nadharia ya vita tu. Sababu moja ni kwamba lazima kuwe na uchochezi wa kutosha. Kwa hivyo, ikiwa mtu atapiga shimo upande wa mmoja wa waharibifu wako, si lazima uende vitani juu yake.

Jambo lingine ni kwamba lazima kuwe na mwitikio sawia. Kwa hivyo tena, ikiwa hilo litatokea, hutaharibu mji mkuu wa nchi. Hofu nyingine ni jinsi raia na wasio wapiganaji wanavyotendewa.

Unajaribu kadri uwezavyo kutowadhuru. Naam , tukiangalia ushindi huo kwa maneno hayo, nadhani tunapaswa kukubaliana kwamba unashindwa kabisa katika ulimwengu wa kibinadamu. Kwa sababu uchochezi ni nini? Israeli haikuchochewa hata kidogo.

Hawakuwa na sababu ya kuingia na kuwavamia Wakanaani na kuchukua nchi yao. Na kwa hivyo ikiwa hakuna uchochezi, swali la majibu yanayolingana halijitokezi hata kidogo. Lakini basi, vipi kuhusu wasio wapiganaji? Naam, Bwana anawaambia muwaue wote.

Msihurumie, wanaume, wanawake, na watoto. Hilo linaonekana kuwa kali sana na, kwa mtazamo wa kibinadamu, halina msingi kabisa. Na kwa hivyo, baadhi ya watu hulifikiria kwa upande wa mauaji ya kimbari.

Hata hivyo, tukitambua kwamba Israeli si mhusika aliyekosewa au aliyekasirika, Bwana ndiye mhusika aliyekasirika. Yeye ndiye aliyekasirika na uasi na dhambi zao. Na kwa hivyo jibu lolote atakalotoa litakuwa sawa.

Na hata kama hiyo inajumuisha kuangamizwa kwa watu wote kwa sababu mwamuzi wa dunia yote atafanya yaliyo sawa. Hilo ni gumu kwa Wakristo, hasa kulikubali, lakini nadhani tunapaswa kuelewa sababu yake na kanuni yake. Nakumbuka nilipokuwa mwanafunzi nikifanya huduma ya usimamizi na mchungaji.

Aliniambia mara moja, akasema, unajua, nadhani Wakristo wote ni waumini wa ulimwengu wote. Wanataka sana kila mtu aokolewe. Na naweza kuelewa, hilo si jambo baya, lakini wanapaswa kujua injili, wanapaswa kumjua Bwana ili waokolewe.

Lakini nini kinaendelea hapa? Bwana anasema dhambi ya Waamori bado haijafikia kipimo chake kamili. Naam, mambo machache ya kuangalia kama muhtasari, na kisha tutafikia suala muhimu, ambalo nitaliwasilisha kwenu kama imani. Lakini kuna msingi wa agano kwa hili.

Anahukumu na kuwashinda, Mungu hufanya hivyo, watu, adui anayewaweka watu wake utumwani. Kisha, atawatumia watu wake kuleta hukumu juu ya adui zake. Na katika hili, watu, kisha Israeli, wakiwahukumu Wakanaani, ni kama Musa, wakipigana vita dhidi ya Wamisri, dhidi ya adui wa Mungu.

Hukumu na vita vya Mungu dhidi ya maadui hawa ni vya haki, na vinathibitishwa na mfano mwingine wa Rahabu. Kwa hivyo, imani ndiyo jambo muhimu hapa katika hukumu juu ya Wakanaani na katika hukumu ya mwisho wa dunia pia. Rahabu ni tofauti kubwa.

Rahabu akawaambia wapelelezi, "Ninajua kwamba Bwana amewapa ninyi nchi hii, na kwamba hofu kubwa imetuangukia, hata wote wakaao katika nchi hii wanayeyuka kwa hofu kwa sababu yenu. Tumesikia jinsi Bwana alivyoyakausha maji ya Bahari

Nyekundu kwa ajili yenu mlipotoka Misri, na yale mliyowatendea wafalme wawili wa Waamori mashariki ya Yordani, mliowaangamiza kabisa. Tuliposikia habari zake, mioyo yetu iliyeyuka, na ujasiri wa kila mtu ukapungua kwa sababu yenu.”

Kwa maana Bwana, Mungu wako ni Mungu mbinguni juu na duniani chini. Sasa, hiyo ni kauli inayofunua sana kwa sababu kadhaa. Kwanza kabisa, nadhani ni sawa kuzingatia kwamba kauli hii hapa, Bwana, Mungu wako, ni Mungu mbinguni juu na duniani chini, ni kauli ya Rahabu ya imani.

Kwa hivyo, katika Waebrania 11:31, anaonekana kwenye kile kinachoitwa orodha ya heshima ya imani. Katika Mashariki ya Karibu ya kale, watu walikuwa na dhana hii, msemu huu wa hisa wa miungu mikubwa ya mbingu na dunia. Anasema Bwana, Mungu wako, ndiye Mungu mbinguni juu na duniani chini.

Sisemi kwamba ana theolojia kamili hapa, lakini anahisi kwamba Yahweh, Mungu wa Israeli, ndiye Mungu pekee wa kweli. Kimsingi anatupilia mbali imani ya kidini. Anatupilia mbali dhana za kidini alizokulia nazo na ambazo kila mtu mwingine alikulua nazo.

Kwa hivyo hiyo ndiyo imani. Hiyo ni kumtukuza Mungu kulingana na Mwanzo 15.6. Ni kumtukuza Mungu na kufanya kwa kadiri awezavyo kwa kile anachokijua. Anamtukuza Mungu.

Hiyo ni imani. Anakumbatia, anamiliki kile kisichoonekana, lakini kulingana na Waebrania 11:1, kwa kweli, ni jambo muhimu zaidi kuliko yote. Jambo lingine ni kwamba tulisikia.

Sote tunajua kile Yahweh, Mungu wako, alifanya. Naam, kama wote wanajua, kwa nini wote hawafanyi kama yeye anavyofanya? Kwa nini wote hawakubaliani? Na kwa hivyo, nini kinaendelea hapo? Kuna tofauti kati ya mwitikio wake, ambao ni moja ya kumtukuza Mungu, na wao, ambao, licha ya kile wanachojua na licha ya hofu yao, wanapinga. Na, bila shaka, wanaangamizwa.

Na hiyo ni ishara kwamba Yesu anatuambia katika Luka 18:8, kwa kweli, kwamba hivyo ndivyo itakavyokuwa atakaporudi. Mwana wa Adamu atakaporudi, atakapokuja, je, ataikuta imani duniani? Jibu ni hapana. Na kwa hivyo, imani ndiyo suala la kuamua.

Bwana atauendeleza ulimwengu mradi tu kuna mtu anayeweza kumwamini. Wakati utafika ambapo hilo halitawezekana tena. Hakuna mtu atakayemwamini.

Watapenda uongo badala ya ukweli. Haijalishi Bwana anajifanya mkarimu kiasi gani, anaweka wazi kwamba yeye ni mwema jinsi gani, hakuna mtu atakayemwamini.

Wakati huo utakapofika, hakuna sababu ya kuendelea tena kwa sababu mambo yatazidi kuwa mabaya.

Kwa hivyo, hukumu itakuja. Lakini tunaokolewa kwa imani, na ulimwengu unahukumiwa kwa ukosefu wa imani, ukosefu wa kuwa tayari kuamin au kuungana na Mungu. Siku hiyo, ulimwengu utakuwa usio wa haki kabisa katika suala la haki na kuungana na Mungu.

Kwa hivyo, kama tulivyoona, Rahabu anasifiwa kwa imani yake, na ni vizuri kuwa na mstari huo, kwa kweli, pia. Naam, watawuka. Watashinda nchi. Nini kitatokea ikiwa, katika siku zijazo, wataanza kuishi kama Wakanaani, ikiwa hawatatii, ambayo, bila shaka, ni nini kitatokea? Naam, Bwana anasema kwamba wanapaswa kuwaangamiza kwanza kabisa.

Bwana, Mungu wako, atakapokuleta katika nchi unayoingia kuimiliki, akakufukuza mbele ya mataifa mengi, na kuwafukuza mbele yako mataifa mengi, Wahiti, na Wagirgashi, na Waamori, na Wakanaani, na Waperizi, na Wahivi, na Wayebusi, na Wastalacti, na Wastalagmi, mataifa yote hayo makubwa na yenye nguvu kuliko wewe; Bwana, Mungu wako, atakapowatia mkononi mwako, nawe utawashinda; nawe utawaangamiza kabisa; usifanye mapatano nao.

Msiwe nao. Msiwape wana wao binti zenu, wala msiwachukulie wana wenu binti zao. Kwa nini basi? Watawageuza wana wenu waache kunifuata ili waitumikie miungu mingine, na hasira ya Bwana itawaka dhidi yenu na kuwaangamiza haraka.

Kwa hivyo usiwaangalie kwa huruma, usiwatumikie miungu yao, hiyo itakuwa mtego kwako, na kadhalika. Na si kama vile Bwana anavyokisia, akisema, sikiliza, fanya hivi kama tahadhari kwa sababu, unajua, wanaweza kuwa sawa, unaangalia huku na huko, watu wengi siku nzima, wanafanya nini, biashara, wana familia, unajua, wako sawa, lakini hii inaweza kutokea. Hapana, anajua hii itatokea kwa sababu hii ni mawazo yao, hii ni mwelekeo wao wa kiroho, na si kama vile haikuwa imetokea tayari.

Huko Peori, waliongozwa kuabudu Baali, na matokeo yake yalikuwa mabaya sana. Kwa hivyo, hii inaonyesha tu kwamba hili linaweza kutokea. Ukipata uongozi wa uongo na ushawishi wa uongo, unaweza kuwapotosha watu.

Watu, iwe wapendavyo au la, ni kondoo. Ndiyo maana Yesu alimwambia Petro, Lisha kundi langu, unajua, wachunge kondoo wangu. Mimi ndimi mchungaji mwema.

Niliwahi kuwa kanisani na mzee mmoja wa New England ambaye hakupendezwa na wazo hilo. Alisema, kuna tatizo gani na hilo? Alisema, kondoo ni wajinga kiasi. Nami nasema, ndio, kiroho sisi ni wajinga, unajua, tunajua nini kiroho bila Bwana, bila

uchungaji wake? Kwa hivyo, lakini hata hivyo, hiyo ndiyo hatari, na ndiyo maana hii, hiyo ni kwa faida ya Israeli tu, ndiyo maana hii lazima ifanyike.

Tena, mwamuzi wa dunia yote atatenda yaliyo sawa, na bila shaka, Sodoma na Gomora ni aina ya hukumu ya mwisho wa dunia. Naam, si kama Israeli itafanya hivi peke yake. Huu ulikuwa mtazamo, kuna, napaswa kusema, huo ndio mtazamo uliosababisha kurudi nyuma kwa idadi ya 13 na 14.

Walimtazama adui aliyekuwa na nguvu, mwenye kutisha, au ripoti ya adui, na walijiangalia wenyewe, na kimsingi walifikiri, tunawezaje kufanya hivi? Na hiyo ilikuwa njia mbaya kabisa ya kuiangalia. Bwana anasema hamkuniamini. Hamkuamini kwamba ningeweza kufanya hivyo.

Kwa hivyo hapa, mnaweza kujisemea, mataifa haya yana nguvu kuliko sisi. Tunawezaje kuyafukuza? Msiwaogope. Kumbukeni kile Bwana alichomfanyia Farao na Misri yote, ambayo ilikuwa na nguvu kubwa zaidi duniani wakati huo.

Uliona kwa macho yako mwenyewe ishara na maajabu, mkono wenye nguvu na mkono ulionyoshwa, na kadhalika. Bwana Mungu wako atawafanyia vivyo hivyo watu wote unaowaogopa sasa. Na zaidi ya hayo, hata kwa kutumia mawakala wa asili, Bwana atawatuma mavu kati yao hadi mabaki watakojificha watakapoangamia.

Msiwaogope; mbele ya Bwana Mungu wenu, Mungu mkuu na wa kutisha, akiwa katikati yenu, Bwana Mungu wenu atawafukuza mataifa hayo mbele yenu, lakini kidogo kidogo. Hamtaruhusiwa kuwaangamiza wote kwa wakati mmoja, la sivyo wanyama wa porini wataongezeka kukuzunguka.

Kwa hivyo, kuna mambo ya kuzingatia katika hili, lakini Bwana atatimiza. Atawavuruga hadi waangamizwe. Hili ni jambo lingine ambalo nitagusia tu kwa sababu hatuhitaji kulizungumzia sana hapa, lakini tunasoma katika YOSHUA 11, tunakumbuka jinsi tulivyosoma kwamba Bwana aliufanya moyo wa Farao kuwa mgumu kama hukumu juu ya upinzani wake mwenyewe.

Na hilo lilileta matokeo ya ukombozi ambayo Bwana alitaka kwa watu wake. Katika YOSHUA 11, tunasoma kwamba Bwana aliifanya mioyo ya watu katika nusu ya kaskazini ya nchi ya ahadi kuwa migumu ili waweze kupinga Israeli na kwenda vitani na kushindwa. Kwa hivyo, Bwana anaweza kuingilia kisaikolojia na mtu ambaye anamhukumu, na hilo linafaa kukumbukwa pia.

Unajua, nakumbuka hadithi kuhusu Dunkirk nilipokuwa Uingereza miaka kadhaa iliyopita, wakati wanajeshi hao wote wa Uingereza walikuwa wamekwama - karibu wanajeshi 300,000. Wajerumani walikuwa umbali wa maili 20 hivi, vikosi vyao vya Panzer na Hitler ghafla walitoa amri ya kusimama. Na wanajeshi waliokuwa ardhini

walikatishwa tamaa, majenerali, kwa sababu walijua kwamba hakukuwa na kitu kilichosimama kati yao na Dunkirk.

Wangeweza kwenda kuteka jeshi hili kubwa la Uingereza. Lakini Hitler aliogopa kwamba wanajeshi wake walikuwa wamesonga mbele kwa kasi sana, na aliogopa labda kulikuwa na wanajeshi wengine huko nje wa Washirika ambao wangeweza kuwakaribia, na maeneo yao hayakujulikana, na wangeweza kuwashinda. Kwa hivyo, alisita.

Alisimamisha. Naam, hilo lilitoa muda kwa boti hizo zote, kubwa kwa ndogo, kuja kutoka Uingereza na kuwaokoa wanajeshi hao kutoka Dunkirk. Wanaume hao walirudi miaka michache baadaye kupigana tena.

Nilijifunza wakati huo, yaani, nilipokuwa Uingereza, nilijifunza kuhusu hili, kwamba watu katika kila kanisa nchini Uingereza walikuwa wakiomba kuhusu hilo wakati huo. Na nadhani huo ni mfano mzuri. Lazima iwe ni Bwana anayeingilia kisaikolojia.

Kwa hivyo hapa una Hitler, mtu ambaye yuko karibu kushinda ulimwengu au kutawala ulimwengu, na anasita. Kwa nini anafanya hivyo? Nadhani Bwana aliingilia kati kisaikolojia naye. Kwa hivyo, ni kidokezo tu, na hii pia, jinsi ilivyo bure kwa wanadamu kufikiria wanaweza kumshinda Bwana, au wana nguvu nyingi, unajua, wanaweza kufanya wanachotaka.

Moyo wa mfalme hatimaye uko mikononi mwa Bwana. Naam, tunaona matokeo baada ya ushindi, ushindi wa katikati, wa nusu ya kusini ya Nchi ya Ahadi. Yoshua aliwashinda wafalme hawa wote na nchi zao katika kampeni moja kwa sababu Bwana, Mungu wa Israeli, alipigania Israeli.

Sasa, kwa bahati mbaya, nilichapisha makala miaka kadhaa iliyopita ambayo ilidai kwamba tafsiri hiyo inapaswa kusomwa; aliwashinda mara moja. Kwa Kiebrania, inasema pigo moja, lakini inaweza kumaanisha mara moja, au mara moja, au kwa pigo moja, ni utata kidogo. Lakini ikiwa mtu atatafsiri kwamba aliwashinda mara moja, basi hiyo inaeleweka kwa Waamuzi 1, ambapo unatambua kwamba hii ilikuwa kampeni inayoendelea.

Kwa hivyo nadhani picha ni kwamba kwa ushindi wa sehemu ya kusini ya Nchi ya Ahadi, kulikuwa na ushindi wa kushangaza. Kimsingi walishinda, lakini bado kulikuwa na shughuli nyingi za kuangamiza na kupigana, jambo ambalo linaeleweka. Sawa, kwa hivyo wako humo, na wanashinda nchi. Watafanya nini? Haya yote, bila shaka, ni katika Kumbukumbu la Torati; haya ndiyo yatakayotokea.

Unafanya nini na sanamu ukiwa huko? Kumbuka, katika Kumbukumbu la Torati 12, kuna onyo: unaharibu vitu hivyo vyote; hufanyi kama wanavyofanya. Naam, hivi ndivyo utakavyowafanyia. Vunjeni maagizo yao, vunja mawe yao matakatifu, kata

nguzo zao za Ashera, choma sanamu zao motoni, sanamu za miungu mtakazozichoma motoni, msitamani fedha na dhahabu iliyo juu yake, msiichukue kwa ajili yenu wenyewe la sivyo mtanaswa nayo, kwa maana ni machukizo kwa Bwana, Mungu wenu.

Vivyo hivyo, kama tulivyosema katika Kumbukumbu la Torati 12, haribuni mahali pote pa juu kwenye milima mirefu na vilima chini ya kila mti wenye majani ambapo mataifa mnayoyafukuza yanaabudu miungu yao. Baadaye, bila shaka, katika Israeli, hivi ndivyo walivyorudi; waliabudu katika mahali pa juu, na Bwana akawahukumu kwa ajili yake. Vunjeni vitu hivi vyote, viharibuni, viwekeni motoni . Msimwabudu Bwana Mungu wenu kwa njia yao, na ndivyo walivyofanya baadaye.

Walimwabudu Bwana katika mahali pa juu; ilikuwa ni mawazo ya kipagani. Baadaye tunasoma kwamba Wafilisti, katika vita na Daudi, waliacha sanamu zao, na Daudi na watu wake wakazichukua. Unapata taarifa kamili zaidi baadaye katika Mambo ya Nyakati kwamba pia aliziteketeza motoni.

Ni jambo la kuvutia kwamba wakati jeshi la kipagani liliposhinda jeshi lingine au ufalme mwingine, Waashuri walitoa rekodi kamili zaidi za hili. Wangechukua sanamu za ufalme ulioshindwa mateka, na hata wakati mwingine utasoma kwamba waliandika jina la Ashur, mungu mkuu wa Ashuru, kwenye sanamu, ambayo ni njia ya kusema, sawa sasa, kama vile watu katika ufalme huu ulioshindwa ni watumwa wangu, watumwa wa mfalme wa Ashuru, miungu yao ni watumwa wa mungu wangu Ashur. Na kwa hivyo unapaswa kuelewa watu hawa waliamini kwamba sanamu hizi zilikuwa miungu halisi, ziliwakilisha, ziliwakilisha miungu halisi, na kwa hivyo waliziweka, na walidhani sasa tumezishinda, ziko upande wetu, zitapigana kwa ajili yetu katika siku zijazo. Bwana anasema hayo yote ni upuuzi, hufanyi hivyo, unazichoma, huzishike, huzihifadhi, unaziangamiza.

Naam, hii inahusisha maonyo, hata hivyo, kwa sababu wakiishia kuishi kama Wakanaani, Bwana atawatendea kama Wakanaani. Kwa hivyo, tunasoma nini hapa katika Mambo ya Walawi? Usilale na mke wa jirani yako, usijitie unajisi naye, wala usitoe watoto wako wowote wa kafara kwa Moleki; hiyo ni kumchoma mzaliwa wako wa kwanza motoni. Usilale na mwanamume kama mtu alalavyo na mwanamke. Hilo ni chukizo.

Usifanye ngono na mnyama. Usijitie unajisi kwa njia yoyote kati ya hizi kwa sababu hivi ndivyo mataifa nitakayoyafukuza kabla hamjatiwa unajisi. Kwa hivyo, kuna orodha hii ya dhambi ambazo Wakanaani walikuwa wakifanya, na Bwana anasema, mkianza kutenda kama wao, nitawatendea kama wao.

Kwa hivyo, nchi ilitiwa unajisi kwa dhambi hizi, kwa hivyo niliadhibu kwa dhambi yake, na nchi ikawatapika wenyeji wake; ndivyo anavyosema hivi kwa ukali, lakini lazima uzishike amri na sheria zangu, usifanye yoyote kati ya mambo haya. Ukiitia

unajisi nchi, itakutapika kama ilivyoitapika mataifa yaliyotangulia. Katika Kumbukumbu la Torati 8, vivyo hivyo, ikiwa utawahi kumsahau Bwana Mungu wako na kufuata miungu mingine na kuiabudu na kuisujudia, nashuhudia dhidi yako leo kwamba hakika utaangamizwa.

Kama mataifa ambayo Bwana aliyaangamiza mbele yenu, ndivyo mtakavyoangamizwa kwa kutokumtii Bwana Mungu wenu. Kwa hivyo, ikiwa watatenda kama Wakanaani, atawatendea kama Wakanaani. Vivyo hivyo, atawaadhibu kwa mapigo kama yale yaliyowaadhibu Wamisri.

Bwana atakutesa. Hili liko katika mwili wa laana za agano kuelekea mwisho wa Kumbukumbu la Torati. Kumbukumbu la Torati, kama mikataba ya Wahiti, iliishia na orodha ndefu ya laana ambazo zingetokea ikiwa kibaraka angekosa kutii.

Na hizi ni miongoni mwa laana hizo. Bwana atakupiga kwa majipu ya Misri, kwa uvimbe, usaha, vidonda, na kuwasha, na kadhalika. Atakuletea magonjwa yote ya Misri uliyoyaogopa, nayo yataambatana nawe.

Watakuwa watumwa huko Misri kama hapo awali. Bwana atawarudisha Misri kwa meli katika safari niliyowaambia msiifanye tena. Huko mtajiuza kwa adui zenu kama watumwa wa kiume na wa kike, lakini hakuna atakayewanunua.

Hili linatokea baadaye wanaporudi Misri baada ya ushindi wa ufalme wa kusini. Kwa hivyo tena, tunakumbuka kwamba hukumu ni vita. Na kwa hivyo katika kesi hii, ikiwa hawatatii, ikiwa watatenda kama wapagani, Bwana atapigana nao, kama alivyopigana na Wakanaani na hapo awali dhidi ya Wamisri.

Sawa, sasa tuna agano ambalo linaweka msingi mzuri kwa sehemu iliyobaki ya Agano la Kale, Agano la Musa. Hilo linaonekana kwangu kuwa mahali pazuri pa kuzungumzia suala hili. Je, kuna uhusiano gani kati ya agano na historia? Usomi unashangaza na kuzungumzia historia ya Agano la Kale au mifano katika Mashariki ya Karibu ya kale ambayo inaweza kuendana nayo.

Ningependekeza kwamba inatoka sana katika ulimwengu wa agano au mkataba katika ulimwengu wa kale. Tuna aina mbili za msingi za uandishi wa historia, aina mbili za msingi ambazo tunapata uandishi wa historia katika Mashariki ya Karibu ya kale. Mojawapo iko katika utangulizi wa kihistoria wa mikataba ya kale.

Katika mikataba ya Wahiti, utangulizi wa kihistoria mara nyingi huwa sehemu ndefu zaidi. Inatoa historia ya mahusiano kati ya pande hizo kabla ya kuingia katika agano. Hili ni kweli pia katika mikataba ya Misri.

Yale tuliyo nayo ni mikataba ya kuiga na Wahiti. Kumbukumbu za kifalme za Wahiti hutoa maelezo mengi ya uhusiano na vita kati ya Wahiti, Wasuzerain, na watumwa waasi. Na kumbukumbu za Waashuri hufanya vivyo hivyo.

Na kumbukumbu za historia za Misri hufanya vivyo hivyo. Kwa hivyo, picha hapa ni, nadhani ni kweli, ni, tunapoangalia, hivi ndivyo historia ilivyo katika Mashariki ya Karibu ya kale. Hapa ndipo tunapoipata.

Nadhani hii ina nguvu nyingi ya kuelezea. Inafafanua mambo kidogo. Kwa hivyo tukiangalia Agano la Kale, na hata Agano Jipya, tutazungumzia tu sasa hivi kuhusu Agano la Kale.

Tukiangalia Agano la Kale, tunapata mfululizo wa maagano ya kimungu-kibinadamu. Baada ya hapo, tuna nyenzo za kihistoria za simulizi zinazoelezea kuhusu maisha chini ya maagano hayo. Maagano yanapofanywa, pia yana utangulizi wake wa kihistoria, au katika baadhi ya matukio, kama agano la Nuhu.

Katika hali hiyo, kwa kweli, hasa, una historia lakini si utangulizi wa kihistoria. Lakini kwa vyovyote vile, hapo ndipo ulipo; hapo ndipo historia ya Biblia ilivyo. Unapata historia fulani kuhusu kile ambacho Bwana amefanya katika maandalizi ya agano hili, kile alichofanya kwa ajili ya kibaraka.

Na kisha una historia ya maisha baadaye chini ya agano hilo. Kwa hivyo ni wazi, kwa upande wa agano la Adamu na Nuhu, historia hiyo bado inaendelea. Lakini ndani ya Biblia, bado inaendelea, pia, hadi Eschaton.

Hili pia ni kweli. Masimulizi yanatangulia mikataba ya Agano la Kale na hutoa historia kwa ajili yake. Na hili liko wazi katika visa hivi.

Pia ni kweli kwamba masimulizi hufuata mikataba na kuonyesha historia ya kibaraka na agano. Kwa hivyo, hivi ndivyo tumekuwa tukisema. Utangulizi wa kihistoria wakati mwingine hujumuishwa, au utangulizi wakati mwingine hujumuishwa katika kumbukumbu za kifalme.

Nyenzo za utangulizi wa kihistoria ni sehemu ya agano na hutoa historia ya mambo kabla ya agano kukatwa. Masimulizi ya uchanganuzi hutoa historia ya mambo baada ya agano kukatwa. Kwa hivyo hiyo ni kweli katika ulimwengu wa kale.

Ni kweli katika Biblia. Nami nitaweka hili kama mfano hapa. Lakini katika Prolegomena ya Juzuu ya 1, nimejaribu kulielezea hili na mambo muhimu yake.

Kwa mfano, jinsi ulivyo na historia hapa, kisha una agano, kisha una Torati zaidi, na kisha maisha chini ya agano la Ibrahimu, ambalo linaendelea hadi agano jipya litakapokatwa na kutimiza, na kadhalika. Unapojaribu kuelewa kitu kama hiki, ni

vizuri kila wakati, na ni vizuri ikiwa unaweza kupata aina kutoka Mashariki ya Karibu ya kale zinazolingana. Na unapozitumia, au unapoziangalia Agano la Kale au Biblia kwa kuzingatia, unagundua kuwa zina nguvu kubwa ya kuelezea.

Na nadhani hiyo ni kweli katika kesi hii. Kwa namna fulani kanuni ya wembe ya Occam, jambo linaloelezea data kwa uwazi na kwa urahisi, labda ni sahihi. Kwa hivyo, nadhani hizi ndizo aina za uandishi wa historia tunazopata katika Biblia.

Zote zinahusiana na agano, kwa hivyo msingi wa uandishi wa historia ni agano. Na kusema kwa upana zaidi, ikiwa tuna agano la Adamu, msingi wa historia yote ya ulimwengu ni agano hilo. Hapo ndipo yote yanapoanzia.

Ukweli kwamba agano hilo linaendelea inamaanisha bado tuna sayari ; bado tuna historia, na tunaandika historia kila siku. Historia nzuri, historia mbaya, ndivyo ilivyo. Kwa hivyo, yote yanategemea uhalisia wa agano la kibinadamu la kimungu.

Biblia, kama tulivyobishana tangu mwanzo, si agano moja lote. Lakini, mtu anaweza kusema, inaielezea kama seti kubwa ya kumbukumbu za kifalme, zinazoonyesha mwenendo wa watumwa wa mfalme chini ya agano la Adamu; hakika, katika Adamu, wote hufa. Kwa hivyo hilo bado linaendelea katika Wakorintho wa Kwanza. Bado linaendelea leo.

Pia, masimulizi na rekodi za uchanganuzi zinaonyesha vita vya mfalme mkuu. Vita vya kuingilia kati ili kuanzisha maagano juu ya watu, uwepo wa hekalu miongoni mwao, na hatimaye kurejesha vitu vyote kama mwanzo, hivyo basi dhana kuu, kama tulivyoielezea, ya shughuli hiyo inayojirudia. Na, kama tulivyoona, manabii ni watu muhimu katika uingiliaji kati wa kimungu na kufanya maagano na usimamizi wa maagano, pamoja na usimamizi wa maisha chini ya agano.

Kwa hivyo, tunasema kwamba agano kweli ni msingi wa historia katika Biblia. Agano pia ni msingi wa unabii. Na hakika, maagano huanzishwa kupitia manabii wa mpatanishi wa agano, kama tulivyowaita, Adamu, Nuhu, na Ibrahimu.

Na kisha baadhi ya manabii pia ni wajumbe wa kesi za agano, lakini si hadi agano la Musa, kwa sababu hapo ndipo Mungu ana watu ambao lazima awainue manabii, kwa ajili ya mwongozo na, kwa kusikitisha, kwa ajili ya kemeo la kinabii na kesi. Utangulizi wa unabii katika agano la Musa, ingawa hakika unatolewa kupitia nabii Musa mpatanishi wa agano, kama tulivyoona, baadaye, na hata wakati huo, lakini baadaye hasa, Bwana hufanya kazi kupitia manabii kusimamia maagano yake. Na kwa hivyo, hata chini ya Musa, kuna manabii wengine hapa.

Vitabu vya Musa, nyenzo za Musa, vinahusiana na agano la Musa, ambalo linapatanihwa na nabii. Na kwa hivyo, watu wa Mungu wanaundwa kama watu wa

Mungu katika uhusiano wa agano hapa, kama taifa. Litakuwa taifa lake lenyewe, aina ya taifa huru, ukitaka, chini ya Mungu.

Watapata mwongozo wa kinabii, kama tulivyosema. Na hivyo, Bwana hawaachi bila kujua nini cha kutarajia katika suala la mwongozo wa kinabii. Na tulipata mwanga wa hilo katika Kumbukumbu la Torati 18.

Lakini kuna vifungu kadhaa katika Pentateuki ambapo tunapata baadhi ya taarifa za aina hiyo. Unabii ni nini? Nini kinatokea? Hapa kuna moja ya pingamizi za Musa katika Kutoka 4, kwamba, unajua, nawezaje kufanya hivi kwa sababu siwezi kuzungumza, na kadhalika. Na kama tulivyosema, unajua, anaishia kusema, vema, mtume mtu mwingine kufanya hivyo.

Na Bwana anasema, vipi kuhusu Haruni? Najua anaweza kusema vizuri. Yuko njiani kukutana nawe. Utazungumza naye na kuweka maneno kinywani mwake.

Nitawasaidia nyote wawili kuzungumza na kuwafundisha la kufanya. Hili linatimiza ahadi hii.

Atazungumza na watu kwa ajili yako, na itakuwa kama vile yeye ndiye kinywa chako na kama vile wewe ndiye Mungu kwake. Na hivyo, hilo linajumuisha kiini cha nguvu ya unabii. Kwa hivyo, Musa atakuwa Mungu kwa Haruni, ambaye atakuwa nabii kwa Musa, na Farao atakuwa hadhira.

Kwa hivyo, hii hapa nguvu. Mungu atazungumza kupitia nabii kwa hadhira. Katika kisa cha Musa, Musa atakuwa akitoa, atakuwa, unajua, Haruni atakuwa akizungumza kwa niaba ya Musa kwa Farao.

Na kwa hivyo, huu ndio usemi wa kwanza wa nguvu ya unabii katika Biblia, na ndio msingi wa nguvu ya unabii na dhana kuu ambayo tumeelezea. Kwa hivyo, huu ndio mwongozo wa msingi, ikiwa mtu yeyote ana shaka yoyote. Hivi ndivyo unabii ulivyo.

Basi, katika Hesabu 12, wakati upekee wa mamlaka ya unabii ya Musa unapopingwa, Bwana anamwambia Miriamu na wengine wanaopingwa hapa, sikuzote, sikilizeni maneno yangu. Nabii wa Bwana anapokuwa kati yenu, mimi hujifunua kwake katika maono, mimi huzungumza naye katika ndoto. Hili si kweli kuhusu mtumishi wangu Musa.

Yeye ni mwaminifu katika nyumba yangu yote. Pamoja naye, mimi huzungumza ana kwa ana, waziwazi na si kwa mafumbo. Lazima uelewe kwamba ana kwa ana ni usemi wa kifasihi hapa.

Inamaanisha kwamba ninazungumza naye kibinafsi. Tunajua kwamba Musa hakuuona uso wa Bwana. Kwa kweli, lazima aone mwangaza wa kifo chake, utukufu, na bado alikuwa mbele za Bwana.

Lakini mimi huzungumza naye ana kwa ana, waziwazi si kwa mafumbo. Yeye huona umbo la Bwana. Basi kwa nini hamkuogopa kumsema vibaya mtumishi wangu Musa? Naam, Musa hapa yuko katika hali tofauti.

Atafunua, Bwana atajifunua kwa manabii wengine kwa ndoto, kwa maono na ndoto. Inaonekana haya yanajulikana kama mafumbo au usemi wa giza. Hata hivyo, nadhani hiyo inaweza pia kuwa kategoria nyingine.

Kwa hivyo, hebu tupendekeze maono na hotuba ambazo ni za giza, ngumu kuelewa, na zisizoeleweka. Naam, ni wazi kwamba Biblia inathibitisha kwamba watu watapata uzoefu huu baadaye. Isaya 1 inasema haya ndiyo maono ambayo Isaya, mwana wa Amosi, alikuwa nayo.

Na , bila shaka, katika hali hiyo, ingawa, inazungumzia kitabu kizima. Kwa hivyo hilo ni jambo la kuelewa kuhusu neno la Kiebrania. hazon ni neno maono, na ndivyo linavyoamaanisha.

Inatokana na kitenzi ambacho haza , ambacho ni kuona katika ulimwengu wa ajabu. Na kwa hivyo neno moja la zamani la nabii kulikuwa na kitenzi kishirikishi cha kitenzi hicho, hose, mwonaji, kama tunavyosema, MONAJI, mtu anayeona katika ulimwengu wa ajabu. Na kwa hivyo wakati mwingine napenda kuwaambia wanafunzi wangu kwamba wakati watu hawakutaka kusikia kile nabii alisema, wangesema, hapana, hose.

Lakini kwa vyovyote vile, neno hili, hazon , ni wazi linazungumzia kitabu kizima. Kwa hivyo, neno hazon linaweza kumaanisha maono. Pia linaweza kumaanisha taarifa za ufunuo kwa upana zaidi.

Na hicho ndicho tulicho nacho hapa. Baadhi yake ni maono, inaonekana, ambayo Isaya anaona. Isaya 2 ni mfano mzuri wa hilo.

Na hivyo Isaya 9:5, ambayo ni sehemu ya maono au ufunuo huo kwa ujumla, inaweza kuelezewa vizuri kama usemi wa giza. Isaya alipotoa maneno hayo kwa Roho, kwetu sisi mwana amezaliwa, mtoto amepewa, utawala utakuwa begani mwake, jina lake litaitwa, au atamwita jina lake, Ajabu, Mshauri, Mungu Mwenye Nguvu, Baba wa Milele, Mfalme wa Amani. Kwa mtazamo wa Kikristo, hilo ni wazi sana kwetu.

Huo ni unabii wa mwili. Lakini hakuna njia ya kujua kwamba Isaya alielewa hivyo ndivyo ilivyokuwa. Na hakika hakuna njia ya kuelewa kwamba watu waliosoma kitabu chake au waliosikia maneno haya walijua hilo lilikuwa nini.

Kwa kweli, unajua, baadaye, tulisoma katika injili ya Yohana kwamba alipojifanya sawa na Mungu, wangemwua kwa mawe. Kwa hivyo, nadhani hili lilikuwa jambo lililofichwa. Hawakulielewa.

Sasa tunaweza kuelewa. Lakini hilo, nadhani, lingefaa vyema maelezo ya usemi wa giza. Maono.

Acha nizungumzie hayo kidogo pia. Maono. Tuna wazo la maono ni nini.

Na hiyo ni, vema, kuna aina mbili, nadhani. Tutaita moja maono wazi, ambayo ni neno ambalo wakati mwingine hutumika. Hapo ndipo macho ya nabii yanapofunguliwa, na ghafla mbingu huingia, na anaona kitu.

Ezekieli 1 ni mfano mzuri wa hili. Ezekieli ameketi pale kando ya Mto Kebari , na ghafla, kutoka kaskazini huja wingu hili la dhoruba, dhoruba ya Theofania. Mbingu inafunguka.

Anamwona Bwana kwenye kiti chake cha enzi cha gari. Hakuna mwingine anayeona hilo. Ni uzoefu wa ajabu kwake.

Lakini ni maono yaliyo wazi. Anayaona kwa macho yake yaliyo wazi. Watu wamekuwa na maono kwa macho yao yaliyofumbwa.

Maono ya usiku ya Danieli, au yaite ndoto, ukitaka. Labda, macho yake yalikuwa yamefumbwa. Nitakuambia maono moja yaliyonipata kanisani, kwa kweli.

Tulikuwa tunaabudu na macho yangu yalikuwa yamefumbwa. Niko pale nikiabudu, unajua, mtindo mzuri wa zamani wa karismatiki. Lakini kwa kweli, ni jambo la kuchekesha kwa sababu neno moja la Kiebrania la ibada ni Yadah, ambalo linatokana na neno mkono.

Kwa hivyo, ni kama kumkabidhi Bwana, unajua, kumpa utukufu unaostahili kwake. Lakini popote unapotoka kitheolojia, namaanisha, hili limetokea katika Biblia. Ningesema linatokea leo.

Hapa ndipo nilipopata uzoefu. Nilipata maono ya kifundo cha mkono na wembe. Na naamini, Bwana ananiambia mtu hapa anafikiria kufanya hivi.

Kwa hivyo, ibada ilivunjika, nami nikazungumzia hilo. Baada ya mahubiri na baada ya ibada kuisha, mtu aliyekuwa katika Jeshi la Wokovu alikuja kwa Bwana na mchungaji. Huo lazima uwe ni udanganyifu wa Freudian, sivyo? Nilikuja kwa mchungaji na kusema, mimi ndiye mtu huyo.

Na kwa hivyo, tulienda na kuomba pamoja naye, na Bwana akamletea nafuu. Na hakusumbuliwa tena na hilo, lakini alikuwa amesumbuliwa na mawazo hayo kwa wiki kadhaa. Kwa hivyo, mambo haya yanaweza kutokea.

Na, lakini hiyo ni aina nyingine ya maono basi, hiyo ni kwa macho yako kufumba. Kwa hivyo haya ni makundi ya kibiblia, ingawa. Na haya ni mambo yanayosemwa hapa.

Tazama, nitajifunua, Bwana asema, kwa maono, ndoto, hotuba za mafumbo, labda. Lakini Musa yuko katika hali tofauti. Anasimama mbele yangu.

Anasikia moja kwa moja kutoka kwangu. Hilo si jambo la watu wengi. Sawa.

Baadaye, kama tulivyosema katika Kumbukumbu la Torati, Kumbukumbu la Torati 18, Bwana anatoa maonyo kuhusu yale wasiyoyafanya huko. Hakuna waonaji, hakuna wachawi, hakuna wachawi, na kadhalika. Anatabiri nabii kama Musa atakayekuja.

Na kisha anarudi kwenye tukio la sasa na kusema, hata hivyo, ikiwa nabii atatokea na kile anachosema kinatabiri hakitokei, huhitaji kumheshimu. Yeye si wa kwangu. Kumbukumbu la Torati 13 hapo awali linatoa mwongozo mwingine kuhusu manabii.

Na unapata haya yote mawili katika Kumbukumbu la Torati kwa sababu kama vile unavyopata msisitizo dhidi ya ibada ya sanamu katika Kumbukumbu la Torati, yanaingia hivi karibuni katika muktadha wa ibada ya sanamu. Kwa hivyo, unapata maagizo mahususi zaidi kuhusu unabii katika Kumbukumbu la Torati kwa sababu hivi karibuni Musa atatoweka, na watahitaji uongozi wa kinabii. Na watalazimika kuweza kuutathmini utakapokuja.

Mtu anapokuja na kudai kuwa nabii, itabidi aweze kujua, sawa, nawezaje kuamua? Ninawezaje kujua kwamba mtu huyu ni au si nabii kutoka kwa Bwana? Kumbukumbu la Torati 13 ni kifungu cha kwanza kati ya viwili, na hilo linachukua nafasi hiyo. Ikiwa nabii au mtu anayetabiri kwa ndoto atatokea kati yenu na kuwatangazia ishara au ajabu ya muujiza, na ikitokea, hebu tuache hapo. Hii kimsingi ina maana kwamba mtu huyo anatabiri jambo lisilo la kawaida, la kimiujiza, na linatokea.

Naam, ungefikiri, hakika hiyo inatosha. Sitasema hata kwamba ni muhimu, lakini tuseme, sawa, ni muhimu, lakini haitoshi kwa sababu kufuata kwa nabii neno la Bwana pia kunapaswa kuwa sehemu yake.

Na hivyo basi akisema, Tufuate miungu mingine, miungu ambayo hamjaijua, nasi tuiabudu, hiyo ndiyo zawadi. Hilo linaweka wazi. Msisikilize maneno ya nabii huyo au mwotaji, kwa maana Bwana Mungu wenu anawajaribu ili ajue kama mnampenda Bwana Mungu wenu kwa mioyo yenu yote na roho yenu yote.

Bwana Mungu wako ndiye utakayemfua, na kumshika, kumcha, kushika amri zake na kumtii, kumtumikia na kumshika. Nabii huyo au mwotaji ndoto lazima auawe kwa sababu alihubiri uasi dhidi ya Bwana Mungu wako, aliyekutoa Misri na kukukomboa kutoka nchi ya utumwa. Amejaribu kukugeuza kutoka njia ambayo Bwana Mungu wako alikuamuru uifuate.

Lazima uondoe uovu kati yako. Kitenzi hapo kihalisi ni, lazima uchome uovu kati yako. Sawa, hivyo nabii au mwotaji hutabiri jambo, na hutokea.

Lakini kisha anasema, tufuate miungu mingine. Nahau ya Kiebrania ni kufuata, na ni nahau ya agano, na hiyo ni muhimu. Kwa sababu nahau ya kufuata hili ni jambo ambalo Israeli ilipaswa kufanya.

Walitakiwa kumfuata Bwana. Ni nahau ya agano. Mtumwa hufuata suzerain.

Na kwa hivyo, tunayo haya katika barua kuhusu Hammurabi ikisema kwamba wafalme kumi humfuata Hammurabi wa Babeli. Hiyo ina maana kwamba wanachukua ishara yao kutoka kwake. Wanafuata mwongozo wake.

Yeye ndiye mtetezi wao, na wao ni watumwa wake. Na kwa hivyo, ni nahau ya agano sana.

Imetumika hivyo sana katika Agano la Kale. Na kwa hivyo, ikiwa unazungumzia kumfuata Mungu tofauti, hiyo inamaanisha kimsingi utamchukua Mungu tofauti kama mfalme wako, kama mtawala wako. Na kwa hivyo, huu ni usaliti.

Ni uhaini mkubwa. Ikiwa Israeli itafuata hili, nini kitatokea? Italeta laana za agano, ambazo, kwa kweli, ndizo zinazotokea kwa sababu wanaishia kuabudu na kumfuata Baali na miungu mingine. Na hivyo, laana za agano, hukumu huja.

Lakini ni muhimu kuelewa kwamba hii inahusiana sana na umbo la ufalme. Umbo la ufalme chini ya agano la Musa linakuwa taifa-taifa. Na inaweza kusaidia kufikiria mlinganisho hapa.

Kihistoria, duniani, katika taifa la kisasa, ikiwa mtu anashauri tabia ambayo ni ya uhaini, kupinduliwa kwa mfalme, serikali, chochote kile, hiyo ina maana ya kuangamizwa kwa taifa kama lilivyo. Hiyo ina maana ya kuangamizwa kwa uongozi halali wa taifa ambao Mungu ameruhusu kuwa na mamlaka hayo. Kwa kawaida kihistoria, mataifa huadhibu hili kwa kifo.

Jambo la msingi ni kwamba ikiwa mtu msaliti angeruhusiwa kuendelea kuchochea uasi, usaliti ungesababisha uharibifu wa utaratibu uliopo na kupinduliwa kwake. Kwa hivyo hilo haliwezi kuruhusiwa. Hilo ndilo Bwana analosema hapa kwa kweli.

Ikiwa nabii atatokea na kufanya hivi, watu watavutiwa na ishara ya ajabu. Kwa hivyo, wanafikiri, huyu jamaa lazima ndiye halisi. Na anasema tumfuate Baali, kwa hivyo tufanye hivyo.

Italeta laana. Italeta mwisho wa ufalme. Na kwa hivyo, ni kwa faida yao wenyewe kwamba anashauri hili.

Kwa hivyo hukumu hii, hata hivyo, ina uhusiano mkubwa na umbo la ufalme, ambao ni taifa. Umbo la ufalme sasa ni kanisa. Na kanisa halina nguvu ya uzima na kifo.

Na kwa hivyo, kuna tofauti kubwa hapa. Tutajaribu kuonyesha hili kwa kusoma tunachosoma katika Wagalatia. Kwa sababu katika Wagalatia 1, Paulo anasema, tazama, hata sisi au malaika kutoka mbinguni akihubiri injili nyingine isipokuwa ile tuliyowahubiri ninyi, na alaaniwe milele, alaaniwe.

Awe nje ya kanisa. Mungu ndiye anayemhukumu. Hatumwui.

Kama tulivyokwisha sema, sasa nasema tena, ikiwa mtu yeyote anawahubiria injili tofauti na ile mliyoikubali, na alaaniwe milele. Kwa hivyo, umbo la ufalme, umbo la Agano la Kale, ni taifa. Linahitaji adhabu ya kifo.

Muundo wa ufalme wa Agano Jipya ni kanisa. Hatuna adhabu ya kifo. Na kama mtu anafikiri, vipi kuhusu Anania na Safira? Naam, hilo ni jambo ambalo Bwana alifanya kwa sababu walimdanganya Roho Mtakatifu, kama Petro anavyoeleza wazi.

Na hivyo, Bwana anafanya hivyo, atafanya hivyo. Hilo linaweza kuhusishwa na onyo la Paulo pia, kwamba mkishiriki Meza ya Bwana isivyofaa, bila imani, ndiyo maana baadhi yenu wamelala, ambayo nadhani inamaanisha wamekufa. Ikiwa Mungu anataka kumhukumu mtu, atafanya hivyo.

Lakini kanisa halina uwezo wa kufanya hivyo. Na kwa hivyo, Petro anapotangaza hukumu hiyo, hafanyi hivyo. Anatamka tu kama nabii jambo ambalo Bwana atafanya sasa, na Bwana analifanya.

Kwa hivyo, umbo la ufalme huamua umbo la hukumu. Hii ni kweli pia kwa umbo la vita, kama tulivyoonyesha. Umbo la vita chini ya Agano la Kale lilikuwa vita, kupigana kwa silaha na kuua watu.

Na hilo lilihusiana na kuanzishwa kwa serikali. Wakati mwingine ilihusika katika kudumisha serikali dhidi ya maadui. Umbo la ufalme sasa ni kanisa, na kwa hivyo hatuendelezi ufalme wa Mungu kwa silaha.

Kihistoria, hili ndilo tatizo la Uislamu, mojawapo ya matatizo. Linategemea mfumo wa Agano la Kale, kwa namna fulani. Usipoamini, unakufa.

Usipoongoka, unakufa. Kanisa si mfano wa ufalme wa Mungu, kwa kweli, na hivyo kanisa halipigani vita kwa njia hiyo pia. Vita vyetu si dhidi ya nyama na damu, kama Paulo asemavyo.

Tumezungumzia kuhusu msingi wa agano la historia na msingi wa agano la unabii. Pia kuna msingi wa agano la ushairi tunaoupata katika Biblia. Hapa, ninatumia kategoria zilizotengenezwa na Hermann Gunkel, msomi wa Ujerumani kutoka mwishoni mwa karne ya 19 na mwanzoni mwa karne ya 20.

Kama dokezo la ziada hapa, Gunkel alikuwa mtu mwerevu sana. Aliangalia Zaburi, na akaanza kugundua kwamba kuna baadhi ya Zaburi zinazofanana sana kulingana na vipengele vyake. Kati ya hayo, alipendekeza aina tofauti za Zaburi.

Na kwa sehemu kubwa, nadhani yuko kwenye shabaha kabisa. Kitabu cha kisasa zaidi kinachotumia kategoria zake, ambazo ni za Gunkelian kabisa katika mbinu yake, ni cha Bernard Anderson, *Out of the Depths*. Kinachomsumbua Gunkel ni, kwa upande wa Zaburi, kwamba alikuwa wa aina ya kitaaluma yenye uhuru mwingi, na hakuamini unabii hata kidogo.

Na kwa hivyo, anazichukua Zaburi zote ambazo kihistoria zimechukuliwa kuwa Zaburi za kimasihhi kama Zaburi za kifalme. Hiyo ni kusema, zilihusiana tu na mfalme katika Israeli wakati huo. Na ikiwa mwandishi fulani wa Agano Jipya, tuseme, anatumia Zaburi ya 110 kama Zaburi ya kimasihhi na kuiita hivyo, au Zaburi ya 2, Waebrania 1, anasema, unajua, akilinganisha jua na malaika, je, ni malaika gani aliyewahi kusema, wewe ni mwanangu, leo nimekuzaa, akinukuu Zaburi 2:7. Naam, ndivyo mwandishi wa Waebrania alivyofikiria.

Lakini hilo halina uhusiano wowote na kile kilichokuwa kikiendelea. Kwa hivyo, kwa maana hiyo, ni mtazamo usio wa kiroho wa Zaburi na hakika hauamini unabii. Jambo lingine kuhusu Gunkel, ili tu ujue, ni kwamba kulikuwa na ushawishi mkubwa mbili kwa Gunkel kuhusu jinsi alivyoona fasihi.

Mmoja wao alikuwa Edward Norton, msomi wa mwishoni mwa karne ya 19 na mwanzoni mwa karne ya 20 wa ulimwengu wa Kigiriki, ulimwengu wa Kigiriki na Kirumi. Na mbinu ya Norton ilikuwa kusema kwamba, kwa kweli, mtindo hauna uhusiano mkubwa na uandishi. Unahusiana hasa na aina ya kazi.

Na kwa hivyo, katika Mashariki ya Karibu ya kale, hili linathibitishwa waziwazi. Kwa sababu una, kwa mfano, utamaduni wa uandishi wa kumbukumbu za kifalme huko Ashuru. Unaweza kutazama kumbukumbu za kifalme zilizotenganishwa kwa miaka elfu moja.

Wanatumia misemo sawa na mtindo uleule. Unaweza kusema mtu yule yule ndiye aliyeyaandika. Lakini tunajua hilo si kweli.

Ulimwengu wa kale ulikuwa tofauti. Katika ulimwengu wetu, tunathamini utu, mawazo, na upya. Hiyo sivyo ilivyokuwa kwao.

Kwa hivyo ushawishi huo ulionekana katika Zaburi. Gunkel anasema kwamba tuna Zaburi hapa ambazo ni za aina moja. Huenda zikaandikwa na waandishi tofauti, lakini ni aina moja.

Mtu yeyote labda angeweza kutunga wimbo, umbo rahisi sana. Wito wa kumsifu Mungu au Mungu fulani, sababu ya kufanya hivyo, na unaanza tena wito huo. ABA ni rahisi sana.

Kwa hivyo, nasema mtu yeyote angeweza kutunga moja. Labda si kila mtu angeweza kutunga moja nzuri, lakini aina ya muziki ilikuwepo. Mtu yeyote angeweza kuifanya.

Na hivyo, hilo ni jambo zuri. Hata hivyo, lilipokuja suala la Genesis, alishawishiwa sana na ndugu wa Grimm huko Ujerumani, ambao walikuwa wakikusanya hadithi za kichawi, hekaya, na hadithi kutoka Enzi za Kati, Kijerumani, na hadithi zingine. Na hivyo, kisha akamtazama Genesis katika mwanga huo.

Alisema, sawa, masimulizi haya ya mfumo dume, Ibrahimu, Isaka, Yakobo, na mengineyo, ni hadithi tu zinazosimuliwa kuzunguka moto. Ni hadithi, na ni hadithi za kale. Nani anajua kama kuna hata chembe ya ukweli ndani yake?

Inaharibu sana historia ya Mwanzo. Kwa hivyo, ni mchanganyiko na Gunkel. Lakini unapokuja kwenye Zaburi, ameunda kategoria nzuri.

Na kwa hivyo, tunazitumia hapa kwa sababu kuna baadhi yake zinazohusiana na suzerain. Nyimbo, zaburi za kutawazwa, kama zinavyoitwa.

Ni jambo lingine. Sio kwamba Yahweh anakuwa mfalme. Hapati kiti cha enzi.

Yeye ni mfalme. Lakini hata hivyo, zaburi kuhusu Mungu kwenye kiti cha enzi. Zaburi za kifalme au tungesema zaburi za kimasih, lakini pia ni za kifalme.

Nadhani Zaburi ya 2, kwa mfano, labda ilitungwa. Imependekezwa kwamba Zaburi ya 2 ilitungwa kwa ajili ya tukio la kutawazwa kwa Sulemani kwenye kiti cha enzi. Hilo hakika linaeleweka.

Lakini hiyo inaashiria tu, hata hivyo, mwana halisi ambaye Bwana anasema, wewe ni mwanangu, mimi leo nimekuzaa. Kwa hivyo, anapomwambia Sulemani hivyo ikiwa

hiyo ndiyo dhana sahihi ya Zaburi ya 2, ni uana wa kulea. Hili ndilo lililoahidiwa katika 2 Samweli 7, agano la Daudi, kama tutakavyoona.

Hatimaye, inapotimizwa katika Kristo, Waebrania 1, unaona, hiyo ndiyo mpango halisi. Kwa kweli alimzaa mwana huyo. Zaburi za historia ya wokovu hupitia kazi ya kuokoa ya Bwana katika historia ya Israeli.

Naam, pia kuna mashairi yanayohusiana na maisha ya kibaraka chini ya utawala wa kikoloni. Na kwa hivyo, kuna nyimbo kuhusu Sayuni na nyimbo, maombolezo ya jamii. Maombolezo ni wakati jamii au mtu binafsi, mmoja au mwingine, anapitia magumu, mashambulizi, ukandamizaji usio wa haki, au chochote kile.

Na hivyo, mtu huyo anamlilia Bwana kwa msaada. Na kisha Bwana na kwa kawaida kuna nadhiri kubwa ya kusema ukiniokoa, unisaidie, basi nitafanya hivi, unajua, nitatoa dhabihu, chochote kile. Sio kwamba Bwana anahitaji hivyo, lakini hiyo ni, unajua, mtu huyo anahamasishwa kumshukuru Mungu kwa namna fulani.

Zaburi za kumtumaini Bwana, shukrani za mtu binafsi, na kadhalika. Aina zingine za mashairi, ikiwa ni pamoja na mashairi ya hekima na mashairi ya kiliturujia. Naam, tulitaja mashairi ya hekima, na hivyo yanaweza kutufikisha kwa urahisi kwenye msingi wa agano la hekima, yaani kwamba hekima ya Mungu ambayo inaweza kumsaidia mtu inatokana na ufunuo wa agano aliopewa, ambapo unajua kitu kumhusu, na unaweza kujua kitu kuhusu jinsi ya kuhusiana naye.

Na moja ya sehemu kuhusu uhusiano naye, bila shaka, ni kumhofu kwa maana ambayo tumesema. Kutomwogopa kwa ukali bali kumpa heshima inayofaa. Hata Waashuri hutumia Palahu yao katika lugha ya Kiashuri, ni kuogopa.

Wafalme wa Ashuru wangedai kwamba Ashuru alinichagua kuwa mwoga wake, yaani, mwabudu wake. Sio kwamba ninamwogopa, ingawa unamwogopa ipasavyo, lakini unamheshimu. Unatambua kuna tofauti kati yake na wewe.

Hiyo ndiyo maana ya kumcha Bwana. Kwa hivyo huo ndio mwanzo wa hekima, kama tunavyoambiwa. Musa, akizungumzia kuhusu ufunuo wa agano wa Bwana, yaani sheria, alizishika kwa uangalifu.

Hii itaonyesha hekima na ufahamu wako kwa mataifa, watakaosikia kuhusu amri hizi zote na kusema, hakika taifa hili kubwa ni watu wenye hekima na ufahamu. Sio kwamba Israeli ilipaswa kuwa nguvu ya kimisionari kwa ulimwengu, lakini angalau Israeli ilipaswa kumwakilisha Bwana vizuri kwa kutii sheria za busara alizowapa. Na bila shaka, walishindwa kufanya hivyo.

Hii, tena, ilikuwa ikiongoza kwenye asili ya ufundishaji wa sheria, ikionyesha kwamba hawakuweza kuifanya. Naam, kwetu sisi, bila shaka, ingawa, katika agano jipya,

mpango huo ni bora zaidi kwa sababu tuna ufunuo wa Kristo, na tuna ufunuo wa Roho wa Kristo ndani yetu. Na hivyo, Paulo anaweza kuandika, kusudi langu ni kwamba watiwe moyo na kuunganishwa katika upendo, ili wapate utajiri kamili wa ufahamu kamili, wapate kujua siri ya Mungu, yaani Kristo, ambaye ndani yake zimefichwa hazina zote za hekima na maarifa.

Na kwa hivyo, amekuwa hivyo tu kwa ajili yetu. Na kuhusu huduma ya kanisa, hivyo ndivyo ninavyosema kwamba mimi na wewe, tukiwa na Roho ndani yetu, tuna baraka ya kuweza kupewa hekima kutoka kwa Bwana. Roho anaweza kutuongoza katika kweli yote.

Tunaweza kuelewa yaliyo kweli. Anaweza kutukumbusha mambo kutoka katika maandiko. Anaweza kututia moyo tu, kutosukuma hata, kama Ezekieli 36, 27 ilivyotabiri, Nitaweka Roho yangu ndani yenu wakati fulani ujao, wakati fulani baada ya uhamisho, na kuwasukuma kutii sheria na amri zangu.

Hayo yote ni mazuri sana. Ni mazuri sana. Hilo ni jambo ambalo hawakuwa nalo chini ya agano la kale kwa sababu hilo ndilo lililotabiriwa kama wakati ujao katika Ezekieli 36, walipokuwa chini ya agano la kale, Ezekieli 36:27.

Lakini pia katika kanisa, kwa mmoja, ujumbe wa hekima hupewa kupitia Roho, na mwingine, ujumbe wa maarifa kwa njia ya Roho yule yule. Katika kanisa leo, maneno haya, ujumbe wa hekima na ujumbe wa maarifa, ndiyo maneno ya maarifa au hekima yanayotumika sana. Na tena, kwa wale wanaoelewa na kukubali kwamba Roho Mtakatifu bado hufanya mambo haya kanisani, na hamkubaliani, hiyo ni sawa.

Ikiwa theolojia yako inazuia hilo, nadhani hilo ni kosa. Lakini natumaini hilo halimaanishi kwamba unaathiri uwasilishaji hapa. Lakini hebu tuseme kwamba hili hakika lilikuwa kweli katika kanisa la kwanza kwa uchache.

Kwa hivyo, hiyo ingekuwa nini? Nadhani neno la maarifa linaweza kuwa ufunuo wa maarifa kupitia nabii kanisani kuhusu jambo ambalo linaweza kumsaidia mtu, anayejua, hata kufichua dhambi na kumpeleka kwenye toba. Neno la hekima, nadhani, lingekuwa jambo linalofanana na neno la mwongozo. Hili ndilo jambo ambalo Bwana angetaka ufanye.

Kwa hivyo iwe unachukulia hilo kama jambo ambalo bado linatokea leo au jambo fulani katika kanisa la kwanza, hilo ndilo ninalolielewa vyema. Labda hili ni jambo zuri la kumaliza hotuba hii kwa sababu hili ni sehemu ya nguvu ya ajabu ya agano jipya, na hilo ndilo tutakaloliangalia. Lakini linaanzishwa. Linaletwa na Daudi mkuu, mwana mkubwa wa Daudi mkuu, ambaye kweli ndiye Daudi mkuu, ukitaka.

Mpendwa, ambayo ndiyo maana ya neno Daudi, na tutaangalia hilo. Lakini tutaangalia agano la Daudi kabla hatujafikia agano hilo la mwisho na kuu.

Huyu ni Dkt. Jeffrey Niehaus katika mafundisho yake kuhusu Theolojia ya Biblia. Hiki ni kipindi cha 7 kuhusu Agano la Musa, Sehemu ya 2.